

Hakemsiz Yazılar

Freelance Articles

Kütüphanecilik Bölümü Öğrencilerinin Okuryazarlık Durumu Üzerine Bir Araştırma* -II-

Bengü Çapar**

Oya Gürdal***

Öz

Dergide iki bölüm halinde yayınlanan makalede bilginin toplumdaki yeri; kayıtlı bilgiden yararlanmanın gereği olan okuryazarlık olgusunun içeriği ve türleri; ve Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik Bölümü öğrencilerinin hem okuryazarlık (işlevsel, kütüphane ve enformasyon okuryazarlığı) durumlarını ve okuryazarlığa etki eden unsurları belirlemeye hem de bilgi toplumu olma yolunda okuryazar bir toplum oluşumuna katkıda bulunma sorumluluğunu yerine getirmede, kendilerini ne oranda yeterli hissettikleri ve söz konusu sorumluluğu yerine getirme sürecinde izleyecekleri yola ilişkin düşüncelerini ortaya koymaya yönelik olarak gerçekleştirilen "survey" çalışmasının verileri ele alınmıştır.

Geçen sayıda ilk bölümü yayınlanan makalede, Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü son sınıf öğrencilerinin genel anlamda okuryazarlık durumları; okudukları materyalin türü, materyali sağlama yolları, okuma amaçları, okuma sıklığı, okuma yoğunluğu, okuma zamanı, okudukları materyalin konusu, okuma yeri bağlamında değerlendirilmiştir. Makalede, aynı zamanda, örneklem grubunun işlevsel okuryazarlık durumlarına etki eden olumlu ve olumsuz faktörler ortaya konmuştur.

* Makale, 7-8 Nisan 1997, Kudüs, The 8th International Symposium on Encouraging Reading adlı sempozyumda İngilizce olarak sunulan bildiri metninin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş biçimidir.

** Prof.Dr. Bengü Çapar, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nden Emekli Öğretim Üyesidir; e-posta: bengucapar@yahoo.com

*** Yrd.Doç.Dr. Oya Gürdal, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesidir; e-posta: ogurdal@humanity.ankara.edu.tr

Makalenin bu bölümünde, kütüphanecilik bölümü öğrencilerinin kütüphane okuryazarlığı durumları; kendilerini ne oranda kütüphane okuryazarı olarak değerlendirdikleri, kütüphane okuryazarı olmaya etki eden olumlu ve olumsuz faktörler, bilgi merkezlerini kullanma oranları, yararlandıkları bilgi merkezi türleri, bilgi merkezlerini kullanma ve kullanmama nedenleri ve bilgi merkezlerini kullanma sıklıkları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Enformasyon okuryazarlığına ilişkin olarak da benzer bir saptama yapılmış, enformasyon okuryazarlığına etki eden olumlu olumsuz etkenler ortaya konmuştur; ardından tüm okuryazarlık türleri için toplanan verilerin cinsiyete ve hane halkı gelirine göre dağılımı belirlenmiştir. Araştırmanın sonunda; işlevsel, kütüphane ve enformasyon okuryazarı bir toplum yaratma sorumluluğunu yerine getirmede kendini yeterli ya da hazır hisseden ve hissetmeyen öğrencilerin durumları, öne sürdükleri nedenler ile değerlendirilmiş, elde edilen veriler işlevsel, kütüphane ve enformasyon okuryazarı olup olmama durumları ile karşılaştırılmış, kendilerine her anlamda okuryazar toplum yaratma sorumluluğunu yerine getirmede neler yapabilecekleri sorusu yöneltilmiş alınan açık uçlu yanıtlar sistematize edilmiştir.

“Kendinizi kütüphane okuryazarı olarak değerlendiriyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin %70.27’si “hayır”, %29.73’ü “evet” yanıtını vermiştir.

Örneklem grubunun kütüphane okuryazarı olmalarına en çok etki eden unsurlar arasında, kişisel ilgi (%86.36), seçtikleri meslek (%68.18), üniversitedeki öğretim elemanları (%59.09), aile (%31.81) ve ortaöğretimdeki öğretmenlerin (%31.81) bulunduğu belirlenmiştir. (1. Tablo)

1. TABLO : Kütüphane Okuryazarı Olmaya Etki Eden Faktörler

Kütüphane Okuryazarı Olmaya Etki Eden Faktörler	N=22	%
Kişisel ilgi	19	86.36
Seçilen meslek	15	68.18
Üniversitedeki öğretim elemanları	13	59.09
Aile (anne, baba, kardeş)	7	31.81
Ortaöğretimdeki öğretmenler	7	31.81
İlköğretimdeki öğretmenler	6	27.27
Kütüphaneler ve kütüphaneciler	5	22.72
Aile çevresi (hala, amca, dayı, teyze v.d.)	1	4.54
Diğer	1	4.54

Örneklem grubu, kütüphane okuyazarı olmamanın en yaygın sebepleri arasında, kütüphanelerin yeterli olmadığını (%32.69), ilköğretim (%26.92), ortaöğretim (%26.92) ve yükseköğretimden gelen olumsuz etkileri (%23.07) saymıştır. (2. Tablo)

2. TABLO : Kütüphane Okuyazarı Olmama Etki Eden Faktörler

Kütüphane Okuyazarı Olmama Etki Eden Faktörler	N=52	%
Kütüphanelerin/bilgi merkezlerinin yetersizliği	17	32.69
Bilgi merkezlerinin kasvetli ve sıkıcı olması	17	32.69
İlk öğretimden gelen olumsuz etkiler	14	26.92
Orta öğretimden gelen olumsuz etkiler	14	26.92
Üniversiteden gelen olumsuz etkiler	12	23.07
Sosyal çevrenin motive etmemesi	10	19.23
Zamansızlık	9	17.30
Uzaklık	8	15.38
Aileden motive edici unsurların gelmemesi	7	13.46
Kişisel ilgisizlik	7	13.46
Arkadaş çevresinin motive etmemesi	6	11.53
Gereksinim duymama	2	3.84
Gerekliliğine inanmama	2	3.84
Kütüphanefobia*	2	3.84
Diğer	9	17.30

Herhangi bir bilgi merkezi kullanıp kullanmadıkları sorusuna, deneklerin %82.43'ü "evet", %17.57'si "hayır" yanıtını vermiştir.

3. TABLO: Kullanılan Bilgi Merkezleri

Kullanılan Bilgi Merkezleri	N= 61	%
Üniversite kütüphaneleri	28	45.90
Halk kütüphaneleri	22	36.06
Bütün kütüphane türleri	14	22.95
Milli Kütüphane	12	19.67
Araştırma kütüphaneleri	9	14.75
Dokümantasyon merkezleri	7	11.47
Arşivler	6	9.83
Özel kütüphaneler	3	4.91
Okul kütüphaneleri	1	1.63

* Kütüphanefobia, kütüphaneye gitmekten herhangi bir nedenle çekinme. Çekingenlik, genellikle bilgi merkezlerine gitmemekten kaynaklanan sıkılganlık ve korku duygularını tanımlamaktadır.

Bilgi merkezlerini kullandıklarını belirten öğrencilerin %45.90'ı üniversite kütüphanelerini, %36.06'sı halk kütüphanelerini, %19.67'si Milli Kütüphane'yi, %11.47'si dokümantasyon merkezlerini, %9.83'ü arşivleri tercih etmektedir. (3. Tablo)

Bilgi merkezlerini kullanmanın en yaygın sebepleri arasında, üniversitede alınan derslerle ilgili araştırmaların gerçekleştirilmesi (%75.68), herhangi bir konuda gereksinimi duyulan bilgiye erişim (%47.30), kişisel ilgi alanına yönelik bir konuda araştırma yapma isteği (%31.08) ve materyal ödünç alma (%31.08) sayılmıştır. (4. Tablo)

8. TABLO : Enformasyon Okuryazarı Olmamaya Etki Eden Faktörler

Bilgi Merkezlerini Kullanma Nedenleri	N= 61	(%)
Derslere yönelik araştırma yapmak	56	91.80
Gereksinim duyulan bilgiye erişmek	35	57.37
Kişisel ilgi alanında araştırma yapmak	23	37.70
Ödünç materyal almak	23	37.70
Herhangi bir konuda bilgi edinmek	16	26.22
Ders çalışmak	14	22.95
Zamanı değerlendirmek	8	13.11
Rahat bir ortamda çalışmak	6	9.83
Sosyal ilişkileri yürütmek	1	1.63
Kültürel ve eğitsel etkinliklere katılmak	1	1.63
Görsel-işitsel hizmetlerden yararlanmak	1	1.63
Diğer	2	3.27

Öğrencilerce bilgi merkezlerini kullanmama nedenleri arasında en fazla sayılanlar şöylece sıralanmıştır: Bilgi merkezlerinin, sıkıcı ve kasvetli yerler olması (%46.15), niteliksel açıdan yetersiz oluşları (%30.76), niceliksel açıdan yetersiz oluşları (%23.07) ve ilgisizlik (%15.38). (5. Tablo)

5. TABLO : Bilgi Merkezlerini Kullanmama Nedenleri

Bilgi Merkezlerini Kullanmama Nedenleri	N=13	(%)
Bilgi merkezlerinin kasvetli ve sıkıcı olması	6	46.15
Niteliksel açıdan yetersizliği	4	30.76
Niceliksel açıdan yetersizliği	3	23.07
Kişisel ilgisizlik	2	15.38
Gereksinim duymama	2	15.38
Uzaklık	2	15.38
Gerekliliğine inanmama	1	7.69
Zamansızlık	1	7.69
Diğer	5	38.46
Kütüphanefobia	-	-

Denek grubunun, “bilgi merkezlerini ne sıklıkta kullanıyorsunuz?” sorusuna en yoğun biçimde verdiği yanıtlar ise şöylece gruplandırılabilir: “Gereksinim duyduğumda kullanıyorum” (%39.34), “haftada bir kez” (%21.31), “iki haftada bir kez” (%21.31), “ayda bir kez” (%16.39). (6. Tablo)

6. TABLO: Bilgi Merkezlerini Kullanma Sıklığı

Bilgi Merkezlerini Kullanma Sıklığı	N=61	%
Gereksinim duydukça	24	39.34
Haftada bir kez	13	21.31
İki haftada bir kez	13	21.31
Ayda bir kez	10	16.39
Zorunlu oldukça	4	6.55
3-6 ayda bir kez	3	4.91
Yılda bir kez	3	4.91
Zaman buldukça	3	4.91
Haftada 2-3 gün	2	3.27

“Kendinizi enformasyon okuryazarı olarak değerlendiriyor musunuz?” sorusuna, öğrencilerin %60.81’i evet, %39.19’u hayır yanıtını vermiştir. Öğrenciler, enformasyon okuryazarı olmalarına en çok etki eden unsurlar arasında seçtikleri mesleği (%73.33), üniversitedeki öğretim elemanlarını (%60), kişisel ilgilerini (%42.22) ve ailelerini (%24.44) göstermişlerdir. (7. Tablo)

7. TABLO : Enformasyon Okuryazarı Olmaya Etki Eden Faktörler

Enformasyon Okuryazarı Olmaya Etki Eden Faktörler	N=45	(%)
Seçilen meslek	33	73.33
Üniversitedeki öğretim elemanları	27	60
Kişisel ilgi	19	42.22
Aile (anne, baba, kardeş)	11	24.44
Kütüphaneler ve kütüphaneciler	11	24.44
Ortaöğretimdeki öğretmenler	5	11.11
İlköğretimdeki öğretmenler	4	8.88
Aile çevresi (amca, dayı, hala, teyze v.d.)	3	6.66
Diğer	4	8.88

Öğrenciler, enformasyon okuryazarı olmamalarına etki eden unsurları ise şöyle sıralamıştır: Sosyal çevreden motive edici uyarıcıların gelmemesi (%34.48), yükseköğretim (%31.03), ilköğretim (%27.58) ve ortaöğretimden (%24.13) gelen olumsuz etkenler.(8. Tablo)

8. TABLO : Enformasyon Okuryazarı Olmamaya Etki Eden Faktörler

Enformasyon Okuryazarı Olmamaya Etki Eden Faktörler	N=29	(%)
Sosyal çevrenin motive etmemesi	10	34.48
Üniversiteden gelen olumsuz etkiler	9	31.03
İlköğretimden gelen olumsuz etkiler	8	27.58
Ortaöğretimden gelen olumsuz etkiler	7	24.13
Bilgi merkezlerinin kasvetli ve sıkıcı olması	7	24.13
Sıkılganlık	5	17.24
Bilgi merkezlerinin yetersizliği	5	17.24
Aileden motive edici unsurların gelmemesi	4	13.79
Zamansızlık	4	13.79
Arkadaş çevresinin motive etmemesi	3	10.34
Gereksinim duymama	3	10.34
Maddi olanaksızlıklar	2	6.89
Uzaklık	1	3.44

Her anlamda okuryazarlık durumunun cinsiyete göre dağılımı değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin küçük bir farkla erkek öğrencilere oranla daha okuryazar oldukları görülmektedir.(9. Tablo)

9. TABLO: “İşlevsel Okuryazar”, “Kütüphane Okuryazarı” ve “Enformasyon Okuryazarı” Olma ve Olmama Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

“İşlevsel okuryazar”, “kütüphane okuryazarı” ve “enformasyon okuryazarı” olma ve olmama durumunun cinsiyete göre dağılımı	Kız				Erkek			
	N: 42	%	N: 42	%	N: 32	%	N: 32	%
İşlevsel okuryazar” olma ve olmama durumu	35	83.33	7	16.66	25	78.12	7	21.87
“Kütüphane okuryazarı” olma ve olmama durumu	15	35.71	27	64.28	7	21.87	25	78.12
“Enformasyon okuryazarı” olma ve olmama durumu	26	61.90	16	38.09	19	59.37	13	40.62

Her anlamda okuryazarlık durumunun hane halkı gelirine göre dağılımı incelendiğinde, işlevsel okuryazar öğrencilerin en yüksek oranla orta gelirli öğrencilerden oluştuğu (% 82.53), kütüphane okuryazarı öğrencilerin en yüksek oranla orta gelirin altındaki öğrencilerden oluştuğu (%33.33), enformasyon okuryazarı bireylerin ise en yüksek oranla (%62.5) orta gelirin üzerindeki öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.(10. Tablo)

10. TABLO: “İşlevsel Okuryazar”, “Kütüphane Okuryazarı” ve “Enformasyon Okuryazarı” Olma Durumunun Hane Halkı Gelirine Göre Dağılımı

“İşlevsel okuryazar”, “kütüphane okuryazarı” ve “enformasyon okuryazarı” olma durumunun hane halkı gelirine göre dağılımı	Orta altı		Orta		Orta üstü	
	N: 3	%	N:63	%	N:8	%
“İşlevsel okuryazarlık”	2	66.66	52	82.53	6	75
“Kütüphane okuryazarlığı”	1	33.33	19	30.15	2	25
“Enformasyon okuryazarlığı”	2	33.33	37	58.73	5	62.5

11. TABLO: “İşlevsel Okuryazar”, “Kütüphane Okuryazarı” ve “Enformasyon Okuryazarı” Olmama Durumunun Hane Halkı Gelirine Göre Dağılımı

“İşlevsel okuryazar”, “kütüphane okuryazarı” ve “enformasyon okuryazarı” olmama durumunun hane halkı gelirine göre dağılımı	Orta altı		Orta		Orta üstü	
	N: 3	%	N:63	%	N:8	%
“İşlevsel okuryazarlık”	1	33.33	11	17.46	2	25
“Kütüphane okuryazarlığı”	2	66.66	44	69.84	5	62.5
“Enformasyon okuryazarlığı”	1	33.33	26	41.26	3	37.5

Okuryazar bir toplum yaratmak için kendilerini hazır hissedip hissetmedikleri sorusuna öğrencilerin %33.78'i "evet", %58.11'i "hayır" yanıtını vermiştir.

Hazır olmayı etkileyen faktörler, aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

- Alınan meslek eğitiminin yeterliliği
- Mesleğin bilincinde olmak, ona inanmak, neyle ilgili olduğunu ve mesleği ile ilgili kendi görevlerini bilmek;
- İnsanları sevmek;
- Kitapları sevmek;
- Mesleği sevmek;
- Kullanıcıları tanımak ve sevmek;
- Okuryazar bir toplumun gereğine inanmak;
- Yeterli teknik bilgiye sahip olmak;
- İdealizm ve değişikliğe eğilimli bir ruh ve yapıya sahip olmak.

Hazır olmamayı etkileyen faktörler ise şu başlıklar altında gruplandırılabilir:

- Üniversitede verilen meslek eğitiminin yetersizliği;
- Mesleki açıdan kendine güvenmemek;
- Yeterli deneyime sahip olmamak;
- Toplumun bu mesleğe değer vermemesi, mesleğin düşük statüsü ve imajı;
- Geleceğe ilişkin ve istihdam koşullarına ilişkin kaygılar;
- Teorik eğitim ve uygulamadaki durum arasındaki farklar;
- Mesleği sevmemek;
- Gelecekte bu meslekte çalışmayı düşünmemek;
- Kullanıcılarla iletişim için gerekli olan psikoloji bilgisine yeterince sahip olmamak;
- Okuryazar bir toplumda yaşamamak ve böyle bir toplumdan gelmemek;
- Günümüzde mesleğin ve bilgi hizmetlerinin yeterli koşullara sahip olmaması;
- Bu meslek için herhangi bir güdülemeye sahip olmamak.

Bununla birlikte ilgili soruyu olumsuz olarak yanıtladılan öğrencilerin çoğu kendilerini geliştirecekleri ve meslekte çalışmaya başladıktan sonra ellerinden geleni yapmaya çalışacaklarını belirtmişlerdir.

"İşlevsel", "kütüphane" ve "enformasyon" okuryazarı bir toplum yaratma sorumluluğunu yerine getirmede kendini yeterli ya da hazır hisseden öğrencilerin, "işlevsel", "kütüphane", "enformasyon" okuryazarı olma ve olmama durumu karşılaştırıldığında, "kütüphane okuryazarlığı" dışında, öğrencilerin okuryazar olma durumları ile sorumluluklarını yerine getirmede kendilerini yeterli ya da hazır hissetme arasında bir bağ bulunmaktadır. (12. Tablo)

12. TABLO: “İşlevsel, Kütüphane ve Enformasyon Okuryazarı Bir Toplum Yaratma Sorumluluğunu Yerine Getirmede Kendini Yeterli ya da Hazır Hisseten ve Hissetmeyen Öğrencilerin, İşlevsel, Kütüphane ve Enformasyon Okuryazarı Olma Durumları*

“İşlevsel”, “Kütüphane” ve “enformasyon” okuryazarı bir toplum yaratma sorumluluğunu yerine getirmede kendini yeterli ya da hazır hissedilen öğrencilerin, “işlevsel”, “kütüphane”, “enformasyon” okuryazarı olma ve olmama durumu	“İşlevsel”, “Kütüphane” ve “enformasyon” okuryazarı bir toplum yaratma sorumluluğunu yerine getirmede kendini yeterli ya da hazır hissetme ve hazır hissetmeme durumu			
	N: 25**	%	N: 43***	%
“İşlevsel okuryazar olma durumu	23	92	32	74.41
“İşlevsel okuryazar” olmama durumu	2	8	11	25.58
“Kütüphane okuryazarı” olma durumu	12	48	9	20.43
“Kütüphane okuryazarı” olmama durumu	13	52	34	79.06
“Enformasyon okuryazarı” olma durumu	19	76	24	55.81
“Enformasyon okuryazarı” olmama durumu	6	24	19	44.18

Örneklem grubunun, **en genel anlamıyla okuryazar bir toplum yaratmak için ne yapılması gerektiği**, sorusuna getirdikleri öneriler aşağıda sunulan noktalar üzerinde odaklanmıştır.

Eğitim sistemi:

Eğitim sistemi yeniden yapılanmalı; araştırmaya, pozitif düşünmeye, soru sormaya ve uygulamaya dayalı olmalıdır. Tüm eğitim düzeylerinde okuryazarlığı geliştiren program ve aktiviteler yer almalıdır. Öğretim elemanları öğrencileri motive etmeli ve okuryazarlığı geliştirme programları düzenlenmelidir. Medya, dernekler, eğitimciler ve kütüphaneciler okuryazar bir toplum yaratma ve okuryazarlık eğitimi vermede birlikte çalışmalıdırlar. Kütüphanecilik eğitimi daha modern ve çağdaş olmalıdır. Okuryazarlık eğitimi yaşamboyu sürdürülmelidir.

Kütüphaneler ve diğer bilgi merkezlerinin rolü:

Kütüphaneler ve diğer bilgi merkezleri okuryazarlık ve kullanıcı eğitimi programları geliştirmelidir. Kütüphaneler ve diğer bilgi merkezleri, hoş, davet edici, aydınlık yerler olmalı ve çok iyi hizmet vermelidir. Kolayca erişilebilecek yerlerde kurulmalı ve açık olmalıdır. Kullanıcıları anlamak ve onları sevmek için halkla ilişkiler programları çerçevesinde sunulan hizmetler tanıtılmalı, kütüphaneyi en çok kullananları ödüllendirici yarışmalar yapılmalıdır. Bilgi merkezlerinin doğru, güncel ve ücretsiz bilgi dağıtımındaki rolü herkese yeterince açıklanmalı,

* İşlevsel, kütüphane ve enformasyon okuryazarı bir toplum yaratma sorumluluğunu yerine getirmede kendilerini yeterli ya da hazır hissedip hissetmedikleri sorusunu 6 denek yanıtsız bırakmıştır.

** Hazır hissedilenler

*** Hazır hissetmeyenler

bilgi merkezlerinde mesleki eğitim görmüş bilgi uzmanları çalışmalıdır. Bu bağlamda kütüphaneciler ve diğer bilgi uzmanları da kendi mesleklerinin bilincine varmalıdır.

Ailenin rolü:

Aileler okuryazarlık konusunda eğitilmelidirler. Çünkü iyi örnek olmak zorundadırlar. Bunun yanında çocuklarını okuryazarlık konusunda eğitirken yumuşak ve sevecen olmalıdırlar. Çocuklarını kütüphaneye götürmeli ve onlara kitap ve kütüphaneleri sevdirmelidirler.

Bilgi ve enformasyon bilinci:

İnsanlar bilginin güç olduğunu, kendilerini geliştirdiğini ve okuma yolu ile her tür bilgiyi elde edebileceklerini bilmelidir. Bilgi bir gereksinimdir. İnsanlar, bilginin bir gereksinim olduğu konusunda zorlanmamalı ama bunu kendiliğinden hissetmelidirler. Aynı zamanda okumaya karşı ilgi duymalıdırlar. Tüm bunların önemini vurgulayan toplantı ve konferanslar düzenlenmelidir.

Ekonomik koşullar:

Bireylerin ekonomik endişeleri olmamalıdır. Çünkü ekonomik gelişim olmaksızın okuryazarlık, toplumda geniş çapta yaygınlaştırılmaz. Hükümetler, enformasyonla ilgili çalışmalar için yeterli bütçeyi ayırmalıdır.

Devlet politikası:

Ulusal kalkınma ve kültür politikalarında okuryazarlık programlarının bir yeri olmalıdır. Devlet, okuryazarlığı zevke dönüştürmek, özendirmek ve yaşamboyu sürekli kılmak için programlar oluşturmalıdır. Aynı zamanda devlet, toplumdaki tüm bireylere enformasyon akışını geliştirmek için bir enformasyon politikasına sahip olmalıdır. Enformasyon bilimi ile ilgili üniversite öğretim üyeleri ve düşünürler bir enformasyon politikasının oluşturulması üzerinde çalışmalıdırlar.

Sosyal bellek:

Sosyal bellekte yer alan okuryazarlık ve bilgi merkezleri ile ilgili olumsuz bütün fikirler sevgi, halkla ilişkiler ve pazarlama teknikleri ile yok edilmelidir. Okuryazar olmayanların okuryazarlardan daha fazla para kazandığı yönünde toplumda yaygın bir görüş bulunmaktadır.

Okuryazar toplum yaratma sorumluluğunu yerine getirmede deneklerin, kendilerinin neler yapabilecekleri sorusuna verdikleri yanıtlar aşağıda sunulduğu biçimdedir: *

Eğitim:

“İlk ve orta öğretim öğrencilerine okuryazarlık, enformasyon, bilgi merkezleri ve bunların hizmetleri ve kullanılması ile ilgili eğitim vereceğim. Öğrencilerin kendilerini önemli hissetmeleri ve böyle birtakım konulardan haberdar olmaları için sınıflarına gideceğim ve bu konular hakkındaki fikirlerini soracağım. Ebeveynleri okuryazar olma konusunda eğiteceğim. Onları okuryazarlık ile ilgili olarak bilgilendireceğim, yönlendireceğim ve güdüleyeceğim. Kendi bilgi merkezimde okuryazarlık eğitimi vereceğim. Bireylere kişisel olarak yaklaşıacağım ve okumanın bir zevk olduğu duygusunu vermek için elimden geleni yapacağım. Okuryazarlık konusu üzerinde aileler, öğretmenler ve eğitimcilerle birlikte çalışacağım. Okuryazarlık konusunda toplumu güdüleyebilmek için kütüphanecilerin kendilerinin iyi eğitim görmüş olması gereklidir.”

Halkla ilişkiler, tanıtım ve reklam:

“Toplumdaki kişileri, mesleğim, bilginin yararlılığı, bilgi merkezleri, hizmetleri ve bunların nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendireceğim. Radyo programları, okuma yarışmaları düzenleyeceğim, kazananlara ödül olarak kitap vereceğim. Kütüphaneye konferans vermek üzere ünlü kişiler getireceğim, kütüphanede bir kafe açacağım. Kişilere “ben bu yere gitmeliyim” dedirtmek için televizyondan, toplantılardan, ilanlardan, posterlerden vb. yararlanacağım. Bilgi merkezlerini tanıtıcı yayınlar hazırlayacağım.”

Kütüphanelerin ve kütüphanecilerin imajını değiştirme:

“Kütüphanelerin karanlık, tozlu, kasvetli imajını değiştirmeye çalışacağım. İnsanların merakını uyandırmak için kütüphanemi davetkar hale getireceğim. Kütüphaneleri yeniden yapılandıracağım. İyi bir bilgi merkezi kuracağım. Mesleğin imajını değiştireceğim ve güleryüzlü bir kütüphaneci olacağım.”

* Makalenin sınırlarını aşma kaygısıyla bu sorunun da içinde bulunduğu açık uçlu sorulardan alınan tüm yanıtlar değerlendirilememektedir. Araştırma kapsamında yöneltilen, “kendinizi işlevsel okuryazar/kütüphane okuryazarı/enformasyon okuryazarı olarak görmüyorsanız, siz ve sizin gibi bireyleri söz konusu niteliklere sahip kılmak için ne yapılması gerektiğine inanıyorsunuz?”, “işlevsel okuryazar bir toplum yaratabilmek için sizce neler yapılmalı?”, “kütüphane okuryazarı bir toplum yaratabilmek için sizce neler yapılmalı?”, “enformasyon okuryazarı bir toplum yaratabilmek için sizce neler yapılmalı?”, “siz mesleğe atıldığınızda bu konuda neler yapmayı düşünürsünüz?” gibi açık uçlu soruların yanıtları görülmek istenirse, ogurdal@humanity.ankara.edu.tr e-posta adresi ile iletişim kurulabilir.

İyi hizmet verme:

“Kendi bilgi merkezimde çok iyi bir hizmet vereceğim. Benim bilgi merkezimde insanlar gereksinim duydukları bütün kaynakları bulacaklar. Kullanıcılara yeterli bir hizmet vereceğim; onların zaman ve para kaybetmelerine yol açmayacağım.”

Bilgi pazarlaması:

“Bir enformasyon şirketi kuracağım ve bilgi satacağım.”

Bilgi politikası:

“Bir bilgi politikası oluşturmak için çalışacağım. Bunu ancak siyasete atılırsam yapabilirim. Sorunun kültürel bir problem olduğunu vurgulama yolunda çalışacağım.”

Kullanıcı incelemeleri:

“Potansiyel ve gerçek kullanıcılarımı tanımak için çalışmalar yapacağım. Kullanıcılarımın sayısını artırmaya çalışacağım. Kullanıcı doyumunu üzerinde araştırma yapacağım. Dermemi kullanıcılarımın ihtiyaçlarını gözönünde bulundurarak oluşturacağım.”

Ekonomik koşullar:

“Kütüphanecilerin ve kütüphanelerin ekonomik durumunu iyileştirmek için elimden geleni yapacağım.”

İdealizm:

“Miyonumun bilincindeyim ve idealizme sahibim; bu konuda elimden geleni yapmaya çalışacağım.”

Sonuç

Bu araştırma sonunda ortaya çıkan veriler, genel anlamda öğrencilerin işlevsel okuryazar ve enformasyon okuryazarı olduğunu fakat kütüphane okuryazarı olmadığını göstermektedir.

İşlevsel okuryazar ve enformasyon okuryazarı olmayı etkileyen faktörler arasında, Türkiye’de temel eğitim görmüş insan sayısındaki artış ve son yıllarda yayın hayatında görülen olumlu canlanma, örneklem grubunun, aldıkları mesleki

eğitimden kaynaklanan olumlu etkenler, sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesi, medyanın insanlarda uyandırdığı merak, iletişim teknolojisi ürünlerinin daha fazla tanınması ve yaygınlaşması gibi değişkenler gösterilebilir.

Kütüphane okuryazarlığının yeterince gelişmemiş olmasında etken faktörler arasında ise Türkiye'deki bilgi merkezlerinin yaygınlıkla içinde bulunduğu fiziki ortamlarındaki yetersizlikler, açık oldukları saatlerin uygunsuzluğu, çalışan personelin nitelik ve nicelik açısından yetersizliği ve kullanıcıyla olan ilişkilerindeki olumsuzluklar, kullanıcı eğitimindeki yetersizlikler, bilgi merkezlerinin önemi ve kullanımı konusundaki bilincin aile ve eğitim kurumları tarafından daha önce kazandırılmamış olması, bilgi merkezlerinin yeterince yaygınlaştırılmamış olması, sosyal çevre ve arkadaş çevresinden motive edici unsurların gelmemesi, sahip olunan ev kitaplıklarının yeterli bulunması, geçmişten gelen bilgi merkezlerini tanımamaktan kaynaklanan yerleşik bir ön yargı ve aldırmaçlık sayılabilir. Ne yazık ki bu olumsuz koşulların etkisini, kimi öğrencilerin üzerinden, aldıkları üniversite eğitimi bile kaldıramamıştır.

Her tür okuryazarlığı olumsuz etkileyen başlıca faktörlerin, aile, sosyal çevre ve genel resmi eğitimin, denekleri güdülemede yetersiz kalmasından kaynaklandığı saptanmıştır.

Öğrenciler tarafından verilen yanıtlar, onların okuryazar bir topluma inandıkları, böyle bir toplumun oluşturulmasına yardım etmeye hazır oldukları, bunu yapmak için gerekli olan bilgi ve teknik yeterliliğe sahip olduklarını ama kendi kapasite ve yeteneklerinin farkında olmadıklarını göstermektedir. Aldıkları üniversite eğitiminin onlara teknik bilgi ve düşünme kapasitesi sağladığı ama kendine güven ve meslek sevgisini geliştirmediği anlaşılmaktadır. Bunun tek nedeni olarak kütüphanecilik bölümlerinde verilen eğitim sayılmamıştır; mesleğin düşük statüsü ve iş alanının darlığı diğer etkili faktörler arasında belirtilmiştir. Bu öğrencilerin, toplumu en geniş anlamıyla okuryazar hale getirebilmeleri için, sadece kendilerinin okuryazar olmaları yeterli değildir. Toplumu bu anlamda eğitime misyonunu gerçekleştirmelerinde genel eğitim politikası ve sisteminin, enformasyon politikasının, bilgi merkezlerinin yapısının ve Türkiye'deki bilgi konuları ile ilgili mesleki eğitimin gözden geçirilmesi yararlı olacaktır. Okuma-yazma kursları, medyadaki kitap tanıtım saatleri, okul öncesi çocukları kütüphane kullanıcıları ve bilgi kullanıcıları yapmak üzere uygulanan oryantasyon programları, bilgisayar okuryazarlığı programları, ilk ve ortaöğretimde kütüphane kullanımı ile ilgili kurslar, dersler vb., toplumu okuryazar kılmak için atılabilecek adımların kimi örneklerini oluşturmaktadır. Türkiye'de bunların hepsi mevcuttur ama ne yazık ki toplum içerisinde tam anlamıyla yaygınlık kazandırıldıkları ve bu çalışmaların planlı bir biçimde, birbirleriyle eşgüdümlü yürütüldükleri söylenemez. Bununla birlikte en yakın zamanda Türkiye'nin, özellikle bu aydın ve entellektüel kütüphanecilik bölümü öğrencilerinin yardımı ile, okuryazarlık sorununun üstesinden geleceği bir gerçektir.